EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2015 05 18
COM(2015) 208 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Devintoji metinė 2014 m. Bendrijos paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Devintoji metinė 2014 m. Bendrijos paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

1. ĮVADAS

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 389/2006[1] (toliau – Pagalbos reglamentas) – paramos Kipro turkų bendruomenei pagrindas, pagal kurį būtina kasmet teikti ataskaitas Tarybai ir Europos Parlamentui. Ši ataskaita apima 2014 m.

2. PAGALBOS PROGRAMAVIMAS

Nuo 2006 m. iki 2014 m. pabaigos veiksmams pagal Pagalbos reglamentą buvo numatyta skirti 370 mln. EUR. 2014 m. metinei programai skirta 32,96 mln. EUR[2]. 2014–2020 m. daugiametėje finansinėje programoje (DFP) pateikiama daugiametė šios programos perspektyva ir pirmą kartą numatomas stabilesnis metinis finansavimas. Vis dėlto tai yra laikino pobūdžio paramos programa, kurios tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas Kipro suvienijimui. Tarybos reglamentas Nr. 1311/213[3], kuriuo nustatoma DFP, gali būti peržiūrėta tuo atveju, jei suvienijimas įvyktų DFP laikotarpiu. Atsižvelgdama į 2014 m. vasario mėn. Kipro graikų ir Kipro turkų lyderių bendrą deklaraciją, Komisija pažadėjo padėti Kipro turkų bendruomenei pasirengti įgyvendinti *acquis*.

3. ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Programa įgyvendinama tose Kipro Respublikos vietovėse, kurių Vyriausybė faktiškai nekontroliuoja ir kuriose *acquis* taikymas pagal Stojimo sutarties 10 protokolą laikinai sustabdytas. Dažniausiai parama yra tiesiogiai valdoma Komisijos, tačiau kai kurie projektai netiesiogiai valdomi Britų Tarybos ir pagal Jungtinių Tautų vystymosi programą (UNDP).

Komisija veikia išskirtinėmis politinėmis, teisinėmis ir diplomatinėmis sąlygomis. Kad programa būtų įgyvendinama laikantis patikimo finansų valdymo principų, reikalingos *ad hoc* priemonės. ES finansuojamoms paramos programoms įgyvendinti su paramą gaunančios šalies vyriausybe paprastai sudaromi susitarimai, kuriais nustatoma paramos vystymuisi teisinė sistema. Tokių susitarimų dėl paramos Kipro turkų bendruomenei sudaryti negalima, tad Komisija turi remtis toje teritorijoje, jos nuomone, taikomomis taisyklėmis ir sąlygomis. Būdingos rizikos valdymas ir mažinimas – viena iš Komisijos atsakomybės sričių. Tarp priimtų priemonių – aktyvus stebėjimas ir paramos gavėjų rėmimas, mokėjimo sąlygų patikslinimas ir atsargesnis naudojimasis bankų garantijomis. Didelė paramos dalis teikiama dotacijomis, kurioms būtinas daug išteklių reikalaujantis valdymas.

Tam, kad šiomis aplinkybėmis būtų užtikrintas sėkmingas ir tvarus paramos įgyvendinimas, Kipro turkų bendruomenė turi visapusiškai įsipareigoti pereiti prie *acquis*. Tam, kad būtų pasiektas galutinis tikslas – Kipro susivienijimas, Kipro turkų ir Kipro graikų bendruomenės turi bendradarbiauti.

---

1 OL L 65, 2006 3 7, p. 5.

2 Komisijos sprendimas C(2014) 9366.

3 OL L 347, 2013 12 2, p. 884.

Programos grupė naudojasi šiaurinėje Nikosijos dalyje įsteigto ES programos rėmimo biuro (EUPSO) paslaugomis. Komisijos atstovybė Kipre taip pat rengia susitikimus, seminarus ir spaudos konferencijas, bendrauja su Kipro visuomene visoje saloje, informuoja apie programą.

4. ĮGYVENDINIMAS ATASKAITINIU LAIKOTARPIU

4.1. Bendroji apžvalga

Atsižvelgiant į vasario mėn. vadovų bendrą pareiškimą, atnaujinus derybas buvo puoselėjami pažangos lūkesčiai. Komisija buvo pasiruošusi pritaikyti programą pagal poreikius, kad palengvintų ir plėtotų pasiektus susitarimus. Deja, per ataskaitinį laikotarpį derybose esminės pažangos nebuvo pasiekta. Komisija ir toliau įgyvendina Pagalbos reglamentą siekdama pagrindinio tikslo – remti Kipro susivienijimą.

Svarbus 2014 m. įvykis – naujų abiem bendruomenėms skirtų nuotekų valymo įrenginių Mia Milijoje (Chaspolate) atidarymas. Pagal tris Europos Komisijos kvietimus teikti paraiškas buvo pasirašyta daugiau kaip 50 susitarimų dėl dotacijų siekiant remti privačiojo sektoriaus bei bendruomenių vystymąsi ir pilietinę visuomenę. Pagal stipendijų programą, kurią 2014 m. pavesta valdyti Britų Tarybai, parama suteikta 115 studentų.

Tiek pasitikėjimo stiprinimo priemonių, kuriomis remiama kultūros paveldo apsauga, tiek Be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto rezultatai buvo geresni. Naujas perėjimo prie *acquis* pagalbos pagal Techninės pagalbos ir informacijos mainų programą (TAIEX) etapas, kuriame dalyvauja 60 valstybių narių ekspertai, pradėtas pirmuoju susitikimu Briuselyje ir keliomis misijomis į Kiprą.

Kaip ir per pastaruosius dvejus metus, įdėta daug pastangų siekiant baigti senesnių programų lėšomis finansuojamus veiksmus – 2014 m. baigtos įgyvendinti 225 sutartys. Metų pabaigoje nebaigtos vykdyti 264 sutartys, palyginti su 533 sutartimis 2011 m. pabaigoje. Tai parodo, kad didžioji darbo dalis, kuriai daug lėšų, visų pirma daug dotacijų, buvo skirta pradėjus įgyvendinti pagalbos programą, yra beveik baigta. Todėl programą buvo galima supaprastinti, laikytis sutelktesnio požiūrio ir lengviau ją valdyti.

Viena nerimą keliančių problemų – sutartis dėl Famagustos kanalizacijos tiesimo, kurią Komisija nutraukė 2013 m. gruodžio mėn. Laikantis Tarptautinės inžinierių konsultantų federacijos (FIDIC) nustatytų sutarties sąlygų ginčo sprendimo procesas užtruko gana ilgai ir 2014 m. pabaigoje jį buvo sprendžiamas taikiai. Šis atvejis parodė, koks svarbus Kipro turkų bendruomenės vaidmuo padedant sklandžiai įgyvendinti projektusir sprendžiant ginčus.

Kelių vietoje išduotų banko garantijų apmokėjimas anksčiau buvo sustabdytas. Priemonės, kurių 2013 m. ėmėsi Kipro turkų bendruomenė (vietos teisės aktų pakeitimai ir vienašalis specialaus statuso suteikimas EUPSO), Komisijos buvo laikomos pakankamomis tam, kad būtų apsaugotos banko garantijos ir dėl sutarties kylančių ginčų sprendimo mechanizmas. Tai savo ruožtu leido Komisijai tęsti MVĮ skirtų dotacijų pasirašymą, kuris priklausė nuo to, kaip bus išpręsta banko garantijų problema.

Pagal Pagalbos reglamentą lėšos taip pat naudojamos EUPSO veiklai remti. 2014 m. pasirašyta nauja 24 mėnesių sutartis, pagal kurią iki 2017 m. liepos mėn. prailginamas EUPSO logistikos paslaugų teikimas.

4.2. Pažanga pagal tikslus

Bendrasis šios pagalbos programos tikslas – palengvinti Kipro susivienijimą skatinant Kipro turkų bendruomenės ekonominį vystymąsi, visų pirma ekonominę salos integraciją, abiejų bendruomenių tarpusavio ryšių bei ryšių su ES gerinimą ir pasirengimą taikyti *acquis*. Siekiant kiekvieno iš Pagalbos reglamento tikslų 2014 m. vykdyti tokie veiksmai:

4.2.1. 1 tikslas. Infrastruktūros plėtojimas ir restruktūrizavimas

Kovo mėn. ilgai delsus iš dalies duotas laikinas pritarimas dėl naujos kartos tinklų *telekomunikacijų* įrangos ir atliktas tinklo perdavimo dalies perkėlimas. Kipro turkų bendruomenei skirtas planas atskirti paslaugų teikimą nuo tinklo eksploatavimo veiklos vis dėlto nebuvo įgyvendintas ir sektorius nebuvo visiškai liberalizuotas.

Balandį Mia Milijoje (Chaspolate) atidaryti abiem Nikosijos bendruomenėms skirti *nuotekų valymo įrenginiai*. Tai didžiausi nuotekų valymo įrenginiai visoje saloje, aptarnaujantys abi Nikosijos bendruomenes. Statybos darbus, kuriuos finansavo ES ir Nikosijos nuotekų taryba, vykdė JTVP. Siekiama, kad abi bendruomenės naudotų išvalomą vandenį. Šiam tikslui skirti projektavimo darbai prasidės 2015 m., bet dar turi būti patvirtintas bendruomenių susitarimas dėl bendro naudojimosi vandeniu, kad būtų galima suplanuoti ir įvykdyti darbus.

ES taip pat skatina diskusijas dėl pagrindinio *nutekamojo vamzdžio* keitimo. Jis bus prijungtas prie Mia Milijos (Chaspolato) nuotekų valymo įrenginių ir aptarnaus abi Nikosijos bendruomenes. Darbai bus finansuojami ES lėšomis.

Didžioji dalis svarbiausių remonto dėl korozijos ir kitų problemų darbų Morfu (Giuzeljurto) *nuotekų valymo įrenginiuose* įgyvendinti, o 2015 m. bus išduotas (galutinis) naudingumo sertifikatas. Šiems įrenginiams buvo pritaikyta pakartotinio žemės ūkio reikmėms skirto vandens panaudojimo schema, o konkursas vyks 2015 m.

Naujieji *nuotekų valymo įrenginiai* Famagustoje buvo perduoti 2013 m., tačiau defektų registracijos laikotarpiu, kuris tęsis 2015 m., pastebėta, kad kelis įrenginių komponentus dėl korozijos problemų būtina padengti arba pakeisti.

Tam, kad būtų suformuota plataus masto techninė parama tolesniam Kipro turkų bendruomenės gebėjimų vandens, nuotekų ir atliekų sektoriuose stiprinimui, buvo surengta išsami konsultacija su suinteresuotaisiais subjektais. Sutartys turėtų būti pasirašytos 2015 m. pradžioje.

Kietųjų atliekų tvarkymo srityje būtina imtis veiksmų siekiant Kutsovenčio (Giungioro) sąvartyną praplėsti antrąja „kamera“, kaip buvo numatyta rengiant projektą. Tai buvo numatyta sudarant 2014 m. programą. TAM, kad nekontroliuojamas atliekų šalinimas būtų sumažintas ir galiausiai likviduotas, būtina šiame sektoriuje veikti sutelktai. Siekiant užbaigti ir įgyvendinti Kietųjų atliekų tvarkymo pagrindinį planą, kaip reikalaujama pagal ES *acquis*, papildoma pagalba bus pradėta teikti 2015 m.

Gamtos apsaugos srityje pasirašyta sutartis su Jungtinių Tautų vystymo programa dėl informacijos ir valdymo centrų įkūrimo keturiose specialiosiose aplinkos apsaugos vietovėse (SAAV). Šių pastatų statyba buvo sustabdyta 2011 m. nutraukus sutartį. Iki šiol nebuvo galima jokia intervencija, o Kipro turkų bendruomenės partneriai dvejoja, ypač dėl vis dar neišspręsto konflikto su ankstesniu rangovu. Be to, projektuojant būtina atsižvelgti į aplinką ir pasiekti susitarimą su Kipro turkų bendruomene dėl projektavimo detalių.

4.2.2. 2 tikslas. Socialinio ir ekonominio vystymosi skatinimas

Pagal trečią kvietimą teikti *bendruomenių plėtros* pasiūlymus (3 mln. EUR) pasirašytos septynios dotacijų sutartys. Tikslai – padidinti gamtos ir nematerialaus kultūros paveldo turtų vertę, pagerinti pagrindines bendruomenines paslaugas ir sutvirtinti socialinę sanglaudą bei vietos valdymą kaimo vietovėse. Iš 37 dotacijų, skirtų pagal ankstesnes bendruomenių plėtros programas, trylika 2014 m. buvo jau baigta, o 12 – tęsiama.

Skatinant *MVĮ konkurencingumą* pasirašyta 40 dotacijų MVĮ modernizavimui remti. Pagal šį kvietimą teikti paraiškas 5 mln. EUR numatyta skirti naujoms įmonėms. Ištyrus maisto produktų perdirbimo ir ekologinio turizmo rinką, nustatyti galimi specializuoti produktai.

Techninė parama ir toliau teikiama *kaimo plėtros* sričių suinteresuotiesiems subjektams, augalų sveikatos, pasėlių įvairinimo, ekologinio ūkininkavimo ir dotacijų įgyvendinimo paramos reikmėms. Kova su alyvmedžių pasėlius niokojančiomis Vidužemio margasparnėmis svarbi visai salai. Komisija sudarė palankesnes sąlygas abiejų bendruomenių ryšiams šia tema ir finansavo pirmąjį abiejų bendruomenių Alyvmedžių festivalį, nors dėl keblių politinių klausimų jo poveikis buvo ribotas. 2014 m. pasirašyta nauja sutartis dėl šalutinių gyvūninių produktų pašalinimo sistemos kūrimo. 2014 m. paskelbtas konkursas dėl techninės paramos teikimo naikinant gyvūnų ligas. Sutartis turėtų būti sudaryta 2015 m. pirmąjį ketvirtį.

Švietimo sektoriuje 2013 m. pabaigoje pasirašyta dešimt dotacijų mokykloms – šiuo metu jų vykdymas gerokai įsibėgėjęs. Šioje srityje tai – penktoji programa (0,7 mln. EUR), kuria skatinamas modernių mokymo metodų taikymas ir bendrų projektų kūrimas abejose bendruomenėse. Šiaurinėje Kipro dalyje mokykloms skiriamos lėšos yra labai ribotos. Daugeliu atvejų ES dotacijos yra gyvybiškai svarbios vystymuisi.

2012 m. užbaigus *profesinio rengimo ir mokymo bei darbo rinkos* (VETLAM) projektą ir sektoriaus veiklos vertinimą, buvo paskelbtas konkursas dėl projekto pratęsimo (VETLAM II), kuris apimtų profesinio rengimo ir mokymo sistemų plėtojimą ir skatinimą, mokymąsi visą gyvenimą ir aktyvias darbo rinkos priemones.

2014 m. užbaigtas pagrindinis (9,8 mln. EUR) vietos infrastruktūros modernizavimo programos antrasis etapas, kurį įgyvendino JTVP. Septynerių metų programa buvo sudaryta iš daug dalių, įskaitant septintojo Limničio (Ješilirmako) sienos perėjimo punkto atidarymo darbus, pastatų saugos priemones Ledros (Lokmaci) sienos perėjimo punkte, asbesto vandens vamzdžių Nikosijoje keitimą, kultūros renginius, taip pat mažos vertės dotacijas sąmoningumą aplinkosaugos srityje skatinantiems renginiams Karpasijoje (Karpaze).

2008 m. įsteigtas Projektų valdymo skyrius (PVS), sukurtas dotacijų gavėjams remti, siekiant padidinti įgyvendinimo našumą ir tvarkingumą ar, pavyzdžiui, patikrinti galimai reikalavimų neatitinkančias išlaidas. Gruodžio mėn. pasibaigus sutarties galiojimui, sutartis dėl naujo PVS pasirašyta 2014 m. pabaigoje.

Ekonominę pažangą stebėjo Pasaulio banko pasitikėjimo fondas ir buvo rengiamos specialistų ataskaitos. 2014 m. pabaigoje ši veikla buvo beveik baigta. Šis darbas yra ypač svarbus atsižvelgiant į įgaliojimus pagal Pagalbos reglamentą, skatinantį ekonominį vystymąsi. Šiuo metu su Pasaulio banku rengiama nauja sutartis.

4.2.3. 3 tikslas. Susitaikymo skatinimas, pasitikėjimo stiprinimo priemonės ir parama pilietinei visuomenei

Be žinios dingusių asmenų paieškos komitete, kuris remiamas pagal susitarimą dėl finansinio įnašo su Jungtinių Tautų vystymo programa (JTVP), pasiektas didžiausias iki šiol užfiksuotas metinis dingusiųjų identifikavimo skaičius (157). Iš 2001 dingusiųjų 948 buvo ekshumuoti, 564 palaikai – genetiškai identifikuoti ir grąžinti šeimoms. Darbas šioje srityje tampa vis sudėtingesnis, nes nauji informacijos šaltiniai yra menki, o galimos kapavietės yra sunkiai pasiekiamos. 2014 m. tik 17 proc. kasinėtų teritorijų rasta palaikų, nors 2014 m. suteiktas leidimas kasinėti kitoje teritorijoje, kuri anksčiau buvo nepasiekiama dėl Turkijos karinių pajėgų buvimo. Liepos mėn. du Kipro bendruomenių vadovai lankėsi antropologijos laboratorijoje ir pateikė bendrą raginimą, skatinantį liudytojus pateikti informaciją. Komunikacija yra svarbi *Be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto* darbo dalis. Pagal Pagalbos reglamentą jam bus suteikta parama balandžio mėn. Nikosijoje surengtą parodą, atskleidžiančią sunkų abiejų bendruomenių mokslininkų grupių darbą,, parodant kitose Kipro vietovėse ir užsienyje. Maždaug 70 proc. viso *Be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto* finansavimo suteikta pagal Pagalbos reglamentą. Gruodžio mėn. su JTVP pasirašytas naujas 2,6 mln. EUR įgaliojimo susitarimas.

*Kultūros paveldo apsaugos*srityje, remiant abiejų bendruomenių Kultūros paveldo techninį komitetą, buvo toliau daroma nemaža pažanga: baigti Mustafa Pasha mečetės (buvusios Stavros bažnyčios) Famagustoje, Paphos hamamo (viduramžių turkiška pirtis) ir Agios Nicolaos bažnyčios Sirianochoryje (Jailoje) darbai. Deneia (Denya) mečetės antrojo etapo darbai buvo baigti. Šis projektas labai svarbus stiprinant abiejų bendruomenių tarpusavio pasitikėjimą. Liepos mėn. papildomai skirta 1,3 mln. EUR kitiems siena apjuosto Famagustos miesto objektams, t. y. dalies sienų tarp Otelo ir Arsenalo bokštų, Ravelin vartų dalies, į kurią pirmiausi patenka lankytojai, restauracijai ir Martinengo bastiono išsaugojimui. Svarbu kuo greičiau imtis priemonių, siekiant užkirsti kelią tolesniam pastatų būklės blogėjimui. Gruodžio mėn. su JTVP pasirašytas naujas 1,4 mln. EUR įgaliojimo susitarimas (trečias šios programos etapas), pagal kurį iš viso iki šiol kultūros paveldo apsaugai suteikta ES paramos suma pasiekė 6,7 mln. EUR.

2014 m. pasirašyta dešimt naujų dotacijų pagal 4-ąjį *Veiklios Kipro pilietinės visuomenės*kvietimą teikti paraiškas (2,5 mln. EUR) . Dotacijomis siekiama sustiprinti Kipro turkų pilietinę visuomenę, jos susitaikymą ir pasitikėjimą. Buvo skatinamas rūpinimasis aplinkos apsauga ir žmogaus teisėmis ir siūloma įsitraukti į kultūros ir sporto veiklą. Buvo paskelbtas konkursas pilietinės visuomenės sektoriui teikti techninę paramą, taip siekiant papildyti pagalbą dotacijomis.

4.2.4. 4 tikslas. Kipro turkų bendruomenės priartinimas prie ES

2014–2015 mokslo metai buvo pirmieji, kuriems taikomas 2013 m. su Britų Taryba pasirašytas dvejų metų įgaliojimo susitarimas dėl *stipendijos schemos* valdymo, suteikiant Kipro turkų studentams, mokslininkams ir specialistams galimybę studijuoti ES. Pirmaisiais metais susidurta su keliais šios tretiems asmenims perduotos veiklos įgyvendinimo sunkumais. Vis dėlto pagal šią schemą 2014 m. suteikta 115 dotacijų. Daug dėmesio skirta studentų informavimui apie studijų galimybes už Jungtinės Karalystės ribų, siekiant paskatinti Kipro turkų bendruomenę rinktis kitas Europos kultūras. Dar 20 subsidijų Komisija suteikė tiesiogiai pagal ankstesnį 2013–2014 mokslo metų kvietimą teikti paraiškas.

Pirmasis *Informacinio centro* projektas, kurio tikslas – informuoti visuomenę apie ES politiką bei Pagalbos programą ir pagerinti bendrąsias žinias apie ES rengiant

seminarus, praktinius užsiėmimus ir patrauklius renginius, baigtas 2013 m. Nauja *Informacinio centro* paslaugų sutartis išlaikant tuos pačius įgaliojimus pasirašyta gruodžio mėn.

4.2.5. 5 ir 6 tikslai. Kipro turkų bendruomenės rengimas priimti ir įgyvendinti acquis

Pagal Komisijos techninės paramos ir informacijos mainų programą (TAIEX) Kipro turkų bendruomenei padedama pasirengti įgyvendinti ES *acquis*, kai Kipro problema bus išspręsta. 2014 m. daugiausiai dėmesio skirta 16 pagrindinių *acquis* sričių. 2014 m. buvo atlikta nauja ES valstybių narių ekspertų atranka, tačiau vėluojant susitarti su paramos gavėjais dėl atrankos procedūros bendras 2014 m. veiksmų skaičius (221) buvo mažesnis nei ankstesniais metais. TAIEX veiklą sudarė mokymai, praktiniai užsiėmimai, pažintiniai vizitai ir teisės ekspertų konsultacijos.

Kipro turkų bendruomenės rengimasis ateityje įdiegti *acquis* vis dar yra ribotas. Kliudo riboti teisės aktų rengimo gebėjimai, nevisiškas jų įgyvendinimas ir tai, kad priimta vis dar nedaug teisės aktų, kuriais siekiama suderinimo su *acquis*. Vis dėlto 2014 m. priimti svarbūs teisės aktai dėl maisto ir pašarų bei produktų saugos, o antrojoje metų pusėje darbai su teisės aktais buvo tęsiami ir vyko sparčiai.

Toliau buvo remiama prekyba per žaliąją liniją (Reglamentas Nr. 866/2004). ES valstybių narių ekspertai vykdė reguliarius bulvių ir citrusinių vaisių gaminių fitosanitarinius tyrimus. Be to, nepriklausomi ekspertai parengė atnaujintą sąrašą laivų, kurių laimikiu galima prekiauti per žaliąją liniją.

4.3. Finansinis vykdymas (sutartys ir mokėjimai)

4.3.1. Sutarčių sudarymas

2014 m. įsipareigojimai siekė 26,5 mln. EUR. Didelė dalis viešųjų pirkimų, ypač susijusių su technine parama, bus baigti 2015 m. pradžioje. Remiantis pastarųjų trejų metų esminėmis pastangomis pabaigti sutartis, programa, pagal kurią trečiosioms šalims užsakomi ir supaprastinami veiksmai, 2015 m. įsipareigojimų lygis turėtų ir toliau kilti, kad atitiktų metinių programų kiekį.

4.3.2. Mokėjimai

2014 m. mokėjimai siekė 21 mln. EUR. Tikimasi, kad mokėjimo tendencija kils į viršų, nes didėja įsipareigojimų apimtis.

4.4. Stebėsena

Komisija yra tiesiogiai atsakinga už daugelio projektų įgyvendinimą (tiesioginis valdymas). Komisijos darbuotojai vykdo įvairius priežiūros veiksmus – rengia patikras ir susitikimus vietoje, organizuoja valdymo komitetų veiklą. Specialus Programos valdymo skyrius vykdo bendruomenių plėtros, MVĮ ir kaimo vietovių įmonėms skirtų dotacijų įgyvendinimo stebėseną ir dotacijų gavėjams teikia paramą. TAIEX logistika stebima pasitelkiant internetinę TAIEX valdymo sistemą.

4.5. Auditas ir kontrolė

Taip pat atliktas daugelio viešųjų pirkimų dalių (paslaugų, darbų ir prekių) *ex-post* auditas, finansuojamas pagal pagalbos programą. 2014 m. pabaigoje buvo parengtas galutinės ataskaitos projektas. Nepranešta apie jokias esmines klaidas ir nesiimama jokių veiksmų.

2013 m. Vidaus audito struktūra atliko bendrojo valdymo auditą, kad įvertintų Plėtros generalinio direktorato vidaus kontrolės sistemas. Šis auditas apima pagal pagalbos programą fiansuojamus projektus. Įgyvendintos rekomendacijos dėl veiklos patikrinimų, rizikos vertinimo ir stebėsenos.

4.6. Vertinimas

2014 m. buvo baigtas TAIEX priemonės vertinimas ir pateiktos rekomendacijos dėl prioritetų nustatymo metodų, kokybės kontrolės, išsamaus pagrindinių orientyrų nurodymo ir į įsisavinimo pajėgumų laikymosi. Per pastaruosius dvejus 2012–2013 metus pastebėtas plataus masto sektorių ir programų vertinimas. Veiksmų jau imtasi arba jie įtraukti į programavimą: vertinimo ir atnaujinimo rodiklis šiuo metu vykdomas visoje programoje; 2015 m. konsultantai pradės darbą išaiškinant vandens ir kietųjų atliekų sektoriaus pajėgumus ir stiprinant pilietinės visuomenės organizacijas; TAIEX parama buvo sustiprinta parengus naujus projektų veiksmų planus ir pasamdžius naujų ekspertų.

2014 m. *Be žinios dingusių asmenų paieškos komitetui Equipo Argentino de antropologia forense* (EAAF) pasiūlė patobulinti veiklos efektyvumą, o *Be žinios dingusių asmenų paieškos komitetas* jį pakvietė teikti nuolatinį veiklos rezultatų vertinimą.

4.7. Informavimas, viešinimas ir matomumas

2014 m. įvykdyti 53 viešumo didinimo veiksmai, tarp kurių naujų nuotekų valymo įrenginių Mia Milijoje (Chaspolate) atidarymas, Agios Nicolaos bažnyčios Sirianochoryje (Jailoje) ir Deneia mečetės restauracijos pabaiga ir didelio masto renginiai, kurių tikslas – dingusių asmenų šeimoms skirta dingusių asmenų „paieška“, siekiant didinti informuotumą apie *Be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto* darbą.

Europos dienos šventė šiaurinėje Nikosijos dalyje buvo organizuojama kartu su Europos Komisijos atstovybe Nikosijoje. Keli pranešimai spaudai apie programos veiksmus buvo išplatinti turkų, graikų ir anglų kalbomis.

4.8. Konsultacijos su Kipro Respublikos vyriausybe

Surengti reguliarūs susitikimai su Kipro Respublikos Vyriausybės atstovais, visų pirma kai į salą su vizitu atvykdavo vyresnieji Komisijos pareigūnai. Komisija toliau tikisi bendradarbiauti su Vyriausybe, kad galėtų tikrinti teises į nuosavybę, ir reguliariai susitinka su nuolatinės atstovybės Briuselyje darbuotojais.

5. IŠVADOS

Komisija ir toliau teikia pagalbą siekiant pagrindinio Reglamento tikslo – *palengvinti Kipro susivienijimą skatinant Kipro turkų bendruomenės ekonominį vystymąsi*, o ginčas bus išspręstas toliau vedant politinį dialogą, kurį Komisija skatina ir remia. 2014 m. svarbus persilaužimas šiame procese nebuvo pasiektas, tačiau Komisija yra pasirengusi remti pokyčius, kai jie atsiranda ir kuriems pritaria abi bendruomenės. Pagal Pagalbos reglamentą suteikti įgaliojimai vis dar galioja ir Komisija tęsė darbą siekdama jame nurodytų tikslų. Didelė paramos dalis skiriama ekonominiam vystymuisi, arba tiesiogiai per dotacijas privačiajam sektoriui, arba netiesiogiai – gerinant infrastruktūros, telekomunikacijų, produktų kokybės, žmogiškųjų išteklių plėtrą arba pasirengiant labai svarbiam *acquis* įgyvendinimui.

Kai kuriose srityse veiklos problemos gali būti gana rimtos, nes menki paramos gavėjų pajėgumai, o vietos išteklių stygius riboja Kipro turkų bendruomenės įsitraukimą. Vis dėlto Komisija negali atsiriboti nuo darbų srityse, kurios yra ypač svarbios *acquis* perėmimui ir ES piliečių ekonominei ir socialinei gerovei.

Žvelgiant į bendrą investicijų į infrastruktūrą matyti, kad sutarčių valdymas yra sudėtingas, perdavimas, eksploatacija, priežiūra ir tvarumas yra problematiški ir dažnai reikalinga pagalba po jų įgyvendinimo. Pagalbos reglamente infrastruktūros plėtrai skiriamas ypatingas dėmesys, todėl dar daug projektų, ypač susijusių su aplinka, vis dar yra rengiami.

Didelės apimties projektų įgyvendinimas pagal Pagalbos reglamentą prasidėjo 2009 m. ir per penkerius metus tiek Komisija, tiek naudos gavėjai sukaupė daug vertingos patirties. Nepaisant labai plačių Pagalbos reglamento užmojų, Komisijos nuoseklus požiūris ir gebėjimas sutelkti dėmesį į pagrindines sritis davė apčiuopiamų rezultatų. Pagal daugelį programų, įskaitant pasitikėjimo stiprinimo priemones ir pagalbos schemas, taip pat taikomas privačiojo sektoriaus subjektams, mokykloms ir bendruomenėms, buvo pasiektas aukštas pripažinimo ir poveikio lygis. Stipendijų schema, visų pirma, yra palankiai vertinama ir yra gerai matoma.

Eurobarometro apklausų duomenimis[4], Kipro turkų bendruomenė pasitiki ir yra palankios nuomonės apie ES, bet ES matomumo ir komunikacijos su Kipro turkų bendruomene kaip ir su ES piliečiais užtikrinimas yra svarbus bendram ginčo sprendimo procesui.

[4] http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm